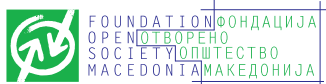

СОЦИЈАЛНА КАРТА НА ОПШТИНА СТРУМИЦА

- Идентификување на ранливи групи и потребни социјални услуги во општината -

*Изготвувањето на социјалната карта е финансиски
поддржано од Фондацијата
Отворено општество – Македонија*

*Ликовно-графичкото обликување и печатење
на социјалната карта е
финансиски овозможено од Општина Струмица*

Издава:
Општина Струмица

За издавачот:
Зоран Заев, Градоначалник

Автор:
Санела Шкријељ

Асистенти:
Мерита Кули, Зурија Саит, Горан Сачевски, Танкица Таукова и Мими Николиќ

Лектура:
Васка Кирова, Општинска матична библиотека „Благој Јанков
Мучето“, Струмица

Ликовно-графичко обликување:
Печатница ГРАФОСЕРВИС, Струмица

Печати:
Печатница ГРАФОСЕРВИС, Струмица

Тираж: 300
Бесплатен/некомерцијален тираж

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

352:[314:364(497.742)(083)

ШКРИЈЕЉ, Санела

Социјална карта на Општина Струмица : идентификување на ранливи групи и потребни социјални услуги во општината / [автор Санела Шкријељ ; асистенти Мерита Кули, Зурија Саит, Горан Сачевски]. - Струмица : Општина Струмица, 2016. - 36 стр. : табели ; 21 см

Библиографија: стр. 35-36
ISBN 978-9989-2589-6-1

а) Општина Струмица - Популација - Социјален статус - Статистички податоци б) Општина Струмица - Социјална политика - Развој
COBISS.MK-ID 101448202

СОДРЖИНА

Резиме	4
Вовед	5
Методологија на истражувањето	6
Социјалната заштита во Република Македонија	7
Испорака на социјални услуги за ранливи групи на локално ниво	7
Видови социјални услуги за ранливи групи на локално ниво	8
1. Демографски податоци за Општина Струмица	11
2. ДОМУВАЊЕ	14
3. ПАЗАР НА ТРУД	15
4. ОБРАЗОВАНИЕ	19
5. ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ	21
6. ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ	24
7. СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	26
Еднократна парична помош од општина Струмица	27
8. ДЕТСКА ЗАШТИТА	28
9. Корисници на услуги од здруженија на граѓани коишто работат на територијата на општина Струмица	32
Користена литература	35

Резиме

Социјалната карта на општина Струмица претставува слика на актуелните социоекономски и демографски специфики на општината. Во нејзиното изготвување се користени постоечките статистички извори на податоци во отсуство на нов официјален попис во државата. Прикажаните податоци треба да претставуваат насока за општината за понатамошно преземање мерки и услуги на локално ниво, насочени кон идентификуваните социјални ризици и социјално ранливи категории.

Демографските податоци покажуваат пораст на бројот на населението од 54.676 жители според последниот попис во 2002 година, на 56.783 според последната годишна процена на населението на 31.12.2014 година. Според возрастната структура, доминираат лицата на возраст од 34 до 59 години (35,5%), а потоа следуваат лицата на возраст од 0 до 19 години (23,3%) и од 20 до 34 години (22%). Во однос на националната припадност, во општина Струмица живее мнозинско македонско население (91.92%) и значително малцинско турско население (6,87%).

Во однос на домувањето, динамиката на новоизградени станови следува пропорционално со порастот на населението во општината. Според податоците од пописот во 2002 година, бројот на станови изнесувал 18.473, а во периодот 2005- 2014 година се изградени дополнителни 1.533 станови со корисна површина од 129.659 м².

Според достапните податоци од Државниот завод за статистика, вкупниот број на активни деловни субјекти на крајот на 2014 година, во општина Струмица изнесувал 2.394. Доминираат микропретпријатијата со 68%, а 30% мали претпријатија. Во однос на секторите на дејност, најмногу се застапени трговијата на големо и мало, поправка на моторни возила и мотоцикли и преработувачката индустрија.

Во согласност со податоците добиени од Агенцијата за вработување, вкупниот број регистрирани невработени лица во октомври 2015 година, изнесувал 11.973. Од нив, како активни баратели на работа се регистрирани 28%, а останатите 72% се други невработени. Најголем дел од регистрираните невработени лица се со основно и средно образование. Мал е бројот на евидентирани невработени лица со посебни потреби.

Во согласност со податоците од Државниот завод за статистика, на крајот на 2014 година во општина Струмица се евидентирани 7 трговски друштва за вработување лица со посебни потреби со вкупно 42 корисници.

Состојбите со вклученоста во основното образование во општина Струмица, во изминатите години покажуваат дека има намалување на бројот на ученици по учебни години. Од вкупно 5.760 ученици запишани во учебната 2010/2011, бројот на учениците во основните училишта во 2014/2015 се намалил на 4.472. Притоа, нема значителни разлики помеѓу девојчињата и момчињата. Соодносот, пак, наставници – ученици во општина Струмица изнесува 11:1, со поголема застапеност на жените наставнички.

Според информациите добиени од страна на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија, бројот на пензионери во општина Струмица, заклучно со октомври 2015 година изнесува 12.110. Најголем дел се корисници на старосна пензија (62,3%), а потоа следуваат корисниците на семејна пензија (28%). Значителни родови разлики се забележуваат кај корисниците на семејна пензија. Жените многу повеќе се застапени како кориснички на семејната пензија. Во општината нема сместувачки капацитети за згрижување стари лица.

Во однос на здравственото осигурување, според основот на осигурување, доминантен број осигуреници се лица со плата (41%), втора најбројна категорија се пензионерите (25%) и тре-

та најбројна категорија се лицата коишто се неосигурени по ниту еден основ (23%). Според старосните групи на носителите, доминира возрасната група од 19 до 34 години, а потоа следува возрасната група на стари лица над 66 години.

Според официјалните податоци на Државниот завод за статистика, стапката на сиромашни лица за 2014 година во Република Македонија изнесувала 22.1%.

Врз основа на овој показател може да се процени дека повеќе од 12.500 жители во општина Струмица живеат во сиромаштија и имаат потреба од некаков вид социјална помош, односно многу повеќе од социјалните трансфери што се распределуваат од страна на централната власт.

Во општината има една централна градинка со 6 објекти во кои има запишано 930 деца. Вкупниот капацитет на објектите на градинката е 600 деца (иако реално се запишани 930), а според проценките на населението, во општината има 4.672 деца на предучилишна возраст¹, односно постоечките капацитети опфаќаат само околу 20% од децата на предучилишна возраст. Бројот на деца запишани во детските градинки во општина Струмица е зголемен за дури 30%. Од друга страна, нема зголемување на бројот на вработени во градинките. Вклучувањето на децата од етничките заедници во предучилишното образование е сериозен предизвик на кој, општината треба да работи во наредниот период.

Во Струмица функционира еден Центар за лица со пречки во развојот и во него се дава грижа на лица помлади од 18 години. Здруженијата на граѓани се важен елемент што многу придонесува во давањето услуги за социјална заштита на територијата на општина Струмица и се пример на позитивна соработка со локалната самоуправа што на годишно ниво континуирано обезбедува финансиска поддршка за реализација на нивните програми.

На територијата на општината во моментот нема сместувачки капацитети за жртви на семејно насилство.

Вовед

Општина Струмица во изминатиот период изработи локална стратегија за социјална заштита што треба да обезбеди задоволување на потребите на сите категории на граѓани и еднаквост во однос на добивањето услуги од системот на социјална заштита. Првиот предуслов за да се постигне тоа е идентификување на главните социјални ризици и идентификување на различните категории целни групи коишто треба да добијат соодветни социјални услуги на локално ниво. За таа цел се пристапи кон изработка на Социјална карта на општината што треба да даде увид во социјалната структура на жителите на општина. Главна цел на Социјалната карта на општината е идентификување на актуелната демографска структура на граѓаните и мапирање на социоекономските предизвици со коишто тие се соочуваат. Во тој контекст, анализирани се локалните состојби и потреби во повеќе домени, како: демографија, домување, пазар на труд, образование, пензиско и инвалидско осигурување, здравствено осигурување, социјална заштита и детска заштита.

Социјалното вклучување на ранливите групи најдобро се остварува преку обезбедување достапност на социјалните услуги во заедницата, развој на услугите според потребите за по-

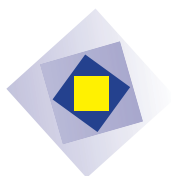
¹ Процени на население 2014 година, Државен завод за статистика

мош, јакнење на капацитетите на корисниците, отстранување на пречките и овозможување еднакви можности за нивно социјално вклучување. Во оваа насока, системот на социјална заштита овозможува воспоставување услуги на дневно и привремено згрижување, подобрување на згрижувањето на децата во згрижувачки семејства, јакнење на потенцијалот на биолошките семејства за грижа за своите членови, организирано живеење во станбени единици со поддршка, мал групен дом или други форми, во согласност со потребите на корисниците во заедницата. Освен услугите утврдени со законските прописи од оваа област, во заедницата треба да се креираат и иновативни услуги што ќе бидат адекватни за помош и поддршка на ранливите групи граѓани.

Општините, Градот Скопје и општините во Градот Скопје се јавуваат како носители на социјалната заштита во локалната заедница преку донесување сопствени програми од областа на социјалната заштита, заради организирање и спроведување на социјалната заштита за граѓаните од своето подрачје.

Децентрализацијата на социјалните услуги од национално ниво на други засегнати страни за испорака на услуги во локалната заедница значи дека, покрај општините и центрите за социјална работа, како обезбедувачи на одредени услуги од социјална заштита се предвидени и здруженијата на граѓани, физичките лица коишто вршат одредени работи од областа на социјалната заштита како професионална дејност, верските заедници и религиозните групи, а се поттикнува и приватната иницијатива и кооперативната општествена одговорност на компаниите од конкретното подрачје.

Методологија на истражувањето

Истражувањето се засновува на пристап со комбинирање на повеќе квантитативни и квалитативни методи:

- Анализа на содржина на програмите за социјална заштита, акциони планови за социјална заштита, локални стратегии за развој, со цел утврдување приоритетни области, предизвици и веќе идентификувани ранливи групи од страна на општините.
- Проценка на корисници на социјални услуги, разделени по пол, возраст, образование, националност, место на живеење (таму каде што има достапни податоци). Овие податоци се добија по административен пат од институциите и официјалните статистички извори. Исто така, беа побарани и податоци од Центарот за социјална работа, Агенцијата за вработување, градинките, Фондот за здравствено осигурување, како и од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.
- Интервјуа со релевантни актери на локално ниво, претставници на локалната самоуправа, јавните институции на локално ниво и граѓанските организации што работат во областа на социјалната заштита (одделенија за социјална, здравствена и детска заштита, центар за социјална работа, предучилишни установи, невладини организации, претставници на месни заедници, советници во општината)
- Фокус групи со корисници.

Врз основа на применетата методологија, очекуваните резултати од изработката на социјалната карта се:

- идентификување на демографскиот и социоекономскиот профил на општината;
- мапирање на покриеноста со права и услуги од системот на образование, социјална заштита, социјално осигурување и детска заштита на жителите од општината;
- идентификување дополнителни социјални ризици на ранливи категории граѓани;
- креирање локални социјални услуги засновани на искуствена евиденција.

Социјалната заштита во Република Македонија

Уставната определба на Република Македонија како социјална држава се реализира преку Законот за социјалната заштита. Овој пропис го воспоставува системот на социјалната заштита, ги предвидува мерките, активностите и политиките за спречување и надминување на основните социјални ризици на кои е изложен граѓанинот во текот на животот, за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост и за јакнење на неговиот капацитет за сопствена заштита. Во групата социјални ризици спаѓаат: ризиците по здравјето (болест, повреда и инвалидност), ризиците од старост и стареење, ризиците на кои се изложени еднородителските семејства, ризиците од невработеност, губење приход за издржување по основ на работа и слично, ризиците од сиромаштија и ризиците од друг вид социјална исклученост.

Освен преку системот на социјалната заштита, за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост треба да се преземаат мерки и во даночната политика, вработувањето, политиката за стипендирање, домувањето, заштитата на семејството, здравството, воспитувањето и образованието, со цел да се обезбеди социјалната сигурност на граѓаните.

Социјалната заштита се остварува преку спроведување мерки за превенција од настанување и намалување на последиците од социјалните ризици за граѓаните, обезбедување парични права од доменот на социјалната заштита и воспоставување и развој на услугите од доменот на социјална заштита (услуги на стручна работа од страна на стручни лица и стручни тимови, сместување во установа за институционална или вонинституционална заштита).

Испорака на социјални услуги за ранливи групи на локално ниво

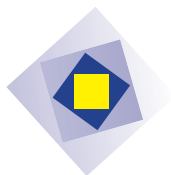
Поаѓајќи од концептот дека програмите за социјална заштита на општините се вклопуваат во генералната насока за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост на ранливите категории, тие треба да се засноваат на претходно спроведена анализа на состојбите

во локалната заедница. Првиот чекор при утврдувањето на ранливите групи на локално ниво, за кој подетално се говори во второто поглавје, каде се дадени и предлог техники за идентификација, треба да се однесува на:

- идентификација на традиционално ранливи групи;
- идентификација на нови ранливи групи;
- утврдување на достапни социјални услуги за ранливите групи;
- утврдување на пречки за остварување пристап до постоечките услуги и
- планирање на потребни социјални услуги за ранливите групи.

Со цел да се изготват соодветни и реални локални програми, неопходно е воспоставување функционална соработка на сите нивоа, вклучувајќи ја тука соработката на национално, регионално и локално ниво. Покрај соработката со постојните институции и со невладиниот сектор на локално ниво, општините треба да ги вклучат и директните корисници во процесот со цел да се идентификуваат нивните потреби за развој на социјалните услуги на локално ниво. Вклучувањето на сите актери на локално ниво, како и на ранливите категории граѓани треба да се врши во сите фази од процесот, и тоа при анализата на потребите, дефинирањето на приоритетните проблеми, планирањето на програмите, како и при спроведувањето конкретни активности за нивно надминување. Само преку еден таков сеопфатен пристап општините можат поодговорно да пристапат кон планирање на мерките за социјални услуги за одредени ранливи групи. Во оваа насока, особено е значајно тоа што одредени мерки може да се спроведат и преку воспоставување меѓуопштинска соработка со цел да се обединат средствата и ресурсите за развој на социјалните услуги на локално или регионално ниво.

Видови социјални услуги за ранливи групи на локално ниво

„За разлика од оние бенефиции што се поврзани со одржување на приходите и се фокусирани на подобрување на финансиската ситуација на граѓаните (на пример социјална парична помош, пензии, здравствена заштита), социјалните услуги се ориентирани кон помош во задоволување на нефинансиските потреби и непреченото остварување на развојни и социјализаторски задачи. Тие понекогаш се нарекуваат лични социјални услуги, хумани социјални услуги или услуги за социјална нега од причина што задоволувањето на финансиските потреби на ранливите групи граѓани е клучно за нивната сигурност, но сепак не значи неопходно обезбедување на задоволувачко ниво на социјално функционирање. И додека облиците на финансиска помош историски се делегирани на јавната социјално-заштитна мрежа, социјалните услуги ги обезбедуваат и јавни и приватни (профитни и непрофитни) организации.“ (Борнарова, 2004).

Социјалните услуги може да се групираат според средината во која услугата се доставува: а) социјални услуги во домашни услови; б) социјални услуги во локалната заедница; в) социјални услуги во институционална средина; и г) комбинирани социјални услуги.

Во продолжение е дадена листа на можните модели на социјални услуги за заштита на различни ранливи групи. Социјалните услуги се карактеризираат со голема разнообраз-

ност, па оттука, листата на услуги не е исцрпна. Сепак, таа може да послужи како насока за релевантните институции и организации за иницијален избор на потребните социјални услуги за идентификуваните ранливи групи граѓани. Исто така, при изборот на социјална услуга секогаш треба да се раководиме од сознанијата добиени од претходната фаза на овој процес – проценката на потребите од услуги на ранливите групи, односно да се води сметка избраната услуга да овозможува задоволување на идентификуваните потреби.

Видови услуги во домашни услови

- Помош во одржувањето на домаќинство - чистење, перење, поправки.
- Помош во извршувањето на секојдневните активности - подготвување оброци, облекување, бањање.
- Приспособување на домот на состојбата на корисникот со помагала и уреди.
- Домашна нега на лица со здравствени проблеми.
- Советување во домашни услови за лица изложени на социјален ризик.
- Социјализација и дружење - посета на домови од волонтери или членови на здруженија.
- Доставка на храна до лица коишто имаат тешкотии во нејзино подготвување и обезбедување.
- Помош во купување прехранбени производи - обично преку волонтери.
- Поделба на живеалиштето - корисникот живее во својот дом, во кој живее и друго лице коешто му помага.
- Респајт – помош во грижа за изнемоштено лице додека семејството (негувателите) се отсутни.

Видови услуги во локална заедница:

- Краткорочен престој во дневни центри – згрижување, социо и психотерапија, културни, рекреативни активности, работна терапија, психосоцијална поддршка за корисници и семејства.
- Клубови - дружење, забава, рекреација и минување на слободното време (групна терапија).
- Дневни болници – лекување и третман за што не е потребна хоспитализација.
- Центри за рехабилитација- по хоспитализација за болни од хронични болести, СИДА и др.
- Центри за ресоцијализација – советување, индивидуална, семејна и групна терапија, спорт, рекреација, едукации за малолетни деликвенти, сексуални работници и други.
- Респајт центри – привремен одмор за негуватели додека се на пат, одмор и сл.
- Хоспис – терминална нега на неизлечиво болни луѓе и психосоцијална поддршка на семејството.
- Транспортни услуги – организиран превоз до центри во заедницата, до културно-уметнички настани, придружба при пазарење, при посета на здравствени и други институции.

- Шелтер центри – задоволување на основни биолошки потреби (храна, хигиена, за-солниште).
- Народни кујни – кујни каде што се служи или од каде што се дистрибуира храна за ранливи групи.
- Советувалишта – предбрачно, брачно, за родители, за живот во семејство, за сексуално образование.
- Тераписки центри – индивидуална, групна, семејна терапија.
- СОС линии – телефонски линии за помош, информирање, упатување, советување на ризични групи.
- Центри за менаџирање услуги – информирање, упатување и менаџирање услуги за корисници.
- Центри за образовна поддршка – за помош во учење, пишување домашни работи, психосоцијална поддршка.
- Центри за ментално здравје - психијатриски, дијагностички и тераписки услуги за лица со психички проблеми (советување и интервенции во средината на корисникот, домашни посети).

Видови услуги во институција:

- Престој во домови - за згрижување, нега, домови за исхрана.
- Пензионерски заедници – независно домување во станбени објекти за пензионери.
- Домување – конгрегација - независно живеење преку заедничко изнајмување стан на 3-4 лица.
- Заштитено домување - скоро независно домување со помош од лице – надзорник којшто таму живее.
- Помогнато домување - делумно независно домување.
- Домување – конгрегација - живеење со поддршка (обично преку исхрана) на 3-4 лица кои заеднички изнајмуваат стан.
- Групни домови – во заеднички стан живеат 6-8 лица како семејство со сурогат родител (или надзорник).
- Тераписки групни домови - во заеднички стан живеат 6-8 лица како едно семејство со сурогат родител, а тоа е стручно лице којшто реализира тераписки активности со станарите.

Демографски податоци за Општина Струмица

1.

Општина Струмица покрива територија од 321,5 км² и опфаќа 25 населени места, градот Струмица и 24 села. Според пописот на населението од 2002 година, во општината живеат 32,7% од населението во југоисточниот регион или 54.676 жители и е најгусто населена општина во тој регион. Имено, просечната густина на населението во Република Македонија изнесува 82, 2 жители/км², додека во општина Струмица е над 100 жители/км².

Покрај податоците од последниот попис на населението во 2002 година, Државниот завод за статистика секоја година на 30. јуни и 31. декември објавува информации за процена на населението, за наталитет и морталитет, како и за внатрешни и надворешни миграции на населението. Ако ги споредиме податоците од пописот и движењето на населението низ годините, се забележува дека општина Струмица бележи пораст на населението и има позитивен природен прираст. Имено, бројот на населението во периодот 2002-2014 се зголемил за 2.107 лица, односно 3,85%.

Во однос на националната припадност, доминира населението од македонска националност (91,92%), потоа турското население (6,87%), со помалку од еден процент се застапени ромската заедница и други.

Како што може да се забележи од табелата подолу, бројот на женското и машкото население во општината е изедначен.

Табела бр. 1: Населението според пописот во 2002 и процени на населението според природниот прираст и механичкото движење на населението во општина Струмица

2002	Вкупно население според пописот						54 676
	Природно движење на населението во општина Струмица						
	родени	умрени	доселени	отселени	вкупно население		
					жени	мажи	вкупно
2010	711	530	704	154	28 118	27 985	56 103
2011	655	544	256	229	28 201	28 079	56 280
2012	720	543	261	253	28 260	28 180	56 440
2013	685	540	259	240	28 327	28 288	56 615
2014	704	553	261	238	28 405	28 378	56 783

Извор: Државен завод за статистика, Статистика по области, Природно движење на населението, <http://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblast.aspx?id=10&rbrObl=2>; Миграции, <http://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblast.aspx?id=9&rbrObl=2>

Табела бр. 2: Проценка на возрасната структура на населението во општина Струмица на 31.12.2014

Возраст	Вкупно	Жени	Мажи
	56 783	28 405	28 378
0-19	13 236 (23,3%)	6 484	6 484
20-34	12 898 (22,7%)	6283	6283
35-59	20 160 (35,5%)	9915	9915
60 +	10 453 (18,4%)	5723	5723

Извор: Државен завод за статистика, Статистика по области, Процени на населението според полот и возраста, по општини и региони, 30.06.2014 и 31.12.2014, <http://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija.aspx?id=11>

Проценката на возрасната структура на населението во општина Струмица, според податоците добиени од Државниот завод за статистика, покажува дека доминира населението на возраст од 35 до 59 години. Имајќи предвид дека е видно пониска стапката на младо население, може да се заклучи дека и во општина Струмица се забележува трендот на стареење на населението. Според вредноста на индикаторите што се применуваат за пресметка на рангот на демографска старост, населението во општина Струмица во 2002 година се наоѓа во рангот 4 (од 7), односно во стадиумот “праг на демографска старост”. Настанатите промени од 2002 наваму влијаат на измена на старосната структура на населението и според вредноста на индикаторите, во 2014 година населението во општина Струмица е во стадиумот 5, односно во “демографска старост”.

Табела бр. 3: Живородени деца во општина Струмица, според полот, брачноста и етните-тот на мајката, 2010-2014

	Вкупно	Пол		Брачна состојба		Етничка припадност на мајката							
		м	ж	Во брак	Вон брак	Мак.	Алб.	Тур.	Ром.	Вла.	Срп.	Бош.	Ост.
2010	711	371	334	582	129	556	/	140	9	/	1	1	2
2011	655	358	323	548	107	497	1	145	5	/	/	/	7
2012	720	363	320	614	106	546	4	148	15	/	3	/	2
2013	685	372	324	565	120	505	3	157	11	/	2	/	4
2014	704	363	325	608	96	534	10	139	8	/	3	/	7

Извор: Државен завод за статистика, Природно движење на населението <http://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblast.aspx?id=10&rbrObl=2>

Табела бр. 4: Умрени лица во општина Струмица, по возраст и пол, 2010-2014 година

Година	Вкупно	Над 65 год.		
		Вкупно	М.	Ж.
2010	530	/	176	202
2011	544	/	189	211
2012	543	/	172	208
2013	540	/	187	204
2014	553	/	179	217

Извор: Државен завод за статистика, Природно движење на населението
<http://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblast.aspx?id=10&rbrObl=2>

2.

ДОМУВАЊЕ

Вкупнот број на живеалишта на територијата на општина Струмица, во согласност со податоците од последниот попис во 2002 година, изнесува 18.473. Во нив живееле 54.593 жители, поделени во 15.885 индивидуални домаќинства, со просечен број на членови на домаќинство 3,4. Околу 90% од вкупниот број на станови во 2002 година се населени, 7,6% се ненаселени, а 1,9% се користат за одмор и рекреација.

Табела бр. 5: Вид на живеалиште, број и површина на станови, број на индивидуални домаќинства и просечна површина по член на индивидуално домаќинство, Попис 2002

	Вкупно живеалишта	Вкупен број на станови	Вкупна површина (во м2)	Површина на станови населени со индивидуални домаќинства	Број на индивидуални домаќинства во станите	Број на членови на индивидуални домаќинства	Просечна станбена површина по член на домаќинство
Струмица	18473	18460	1319134	1093756	15885	54 593	20.03

Извор: Државен завод за статистика, Макстат база

Табела бр. 6: Број на изградени станови, вкупно во општина Струмица и според корисна површина во м2

Година	Број на изградени станови во општина Струмица	Корисна површина во м2
2005	188	15 245
2006	146	12 469
2007	113	8 633
2008	153	11 236
2009	68	5 577
2010	92	7 041
2011	219	17 443
2012	133	15 267
2013	204	18 189
2014	217	18 559
ВКУПНО 2005-2014 год.	1 533	129 659

Извор: Државен Завод за статистика, статистика по области Градежништво во РМ, <http://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblast.aspx?id=12&rbrObl=20>

Во периодот 2005 - 2014 година, во општина Струмица се изградени дополнителни 1.533 станови со корисна површина од 129 659 м2. Динамиката на новоизградени станови следува пропорционално со порастот на населението во општина Струмица.

ПАЗАР НА ТРУД

3.

Според достапните податоци од Државниот завод за статистика, вкупниот број на активни деловни субјекти на крајот на 2014 година, во општина Струмица изнесувал 2.394. Од нив 68% се микро, а 30% мали претпријатија. Ако ги следиме бројките на деловните субјекти, може да заклучиме дека кај микропретпријатијата има зголемување во последните неколку години, но кај малите претпријатија се забележува значително намалување на бројот во последните пет години.

Табела бр. 7: Активни деловни субјекти во општина Струмица, 2009-2014

	Вкупно	Микро	Мали	Средни	Големи
2009	2414	1157	1236	17	4
2010	2628	1316	1291	17	4
2011	2558	1613	924	18	3
2012	2570	1812	738	11	9
2013	2482	1709	794	14	10
2014	2394	1641	725	16	12

Извор: Државен завод за статистика, МАКСТАТ база

Од вкупно 2.394 активни деловни субјекти по сектори, во 2014 година доминира секторот за трговија на големо и трговија на мало; потоа поправка на моторни возила и мотоцикли, а понатаму следуваат преработувачката индустрија и секторот стручни, научни и технички дејности.

Табела бр. 8: Активни деловни субјекти по сектор на дејност според НКДРев. 2, Општина Струмица 2014, состојба 31 декември

Вкупно	2394
Земјоделство, шумарство и рибарство	60
Рударство и вадење камен	3
Преработувачка индустрија	270
Снабдување со вода; отстранување отпадни води, управување со отпад; санација на околината	2
Градежништво	115
Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	1052
Транспорт и складирање	138
Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	129
Информации и комуникации	31
Финансиски дејности и дејности на осигурување	17

Дејности во врска со недвижен имот	8
Стручни, научни технички дејности	201
Административни и помошни услужни дејности	31
Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	5
Образование	31
Дејности на здравствена и социјална заштита	111
Уметност, забава и рекреација	33
Други услужни дејности	152

Извор: Државен завод за статистика, МАКСТАТ база

Во подолу изложените табели и графикони се претставени податоци што се однесуваат на бројот на невработени лица коишто се активни баратели на работа, анализа на невработеноста по пол, невработени инвалидни лица според видот на инвалидитет, степен на образование и старосна структура.

Во согласност со податоците од Агенцијата за вработување, вкупниот број на невработени лица во октомври 2015 изнесувал 11.973 лица. Од нив, 28 % се активни баратели на работа, додека 72 % припаѓаат во групата на други невработени лица. Мора да се напомене дека овие податоци се однесуваат само на евидентираниите невработени лица и дека реалната бројка може да е поголема.

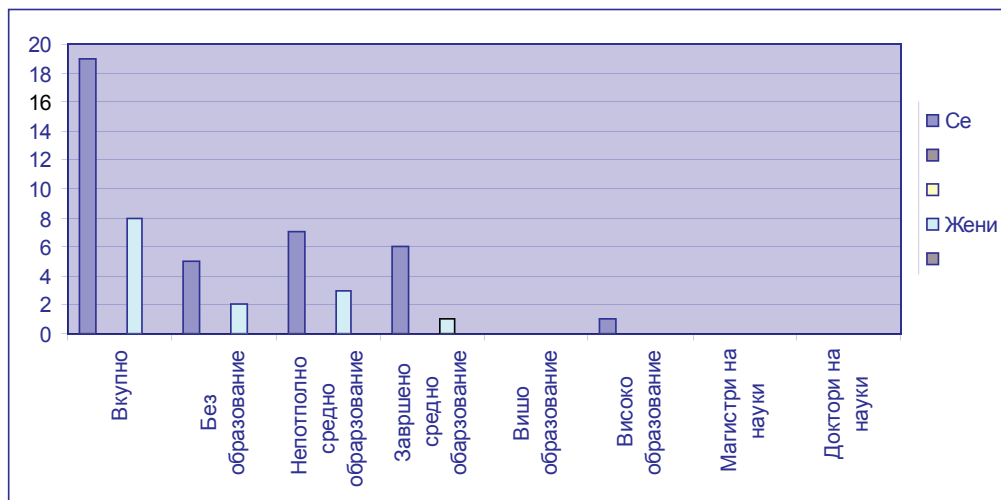
Ако се анализираат податоците од родов аспект, произлегува дека машкото население бележи повисоки стапки на невработеност, но овие податоци би требало да се прифатат со резерва. Имено, истражувањата што ја анализираат невработеноста од родов аспект укажуваат на повисоки стапки на невработеност кај женската популација, но голем дел од жените, особено оние коишто живеат во руралните подрачја, не се регистрирани во агенциите за вработување.

Табела бр. 9: Преглед на вкупен број невработени лица, активни баратели на работа и други лица коишто бараат работа во општина Струмица, состојба октомври, 2015 година

Општина Струмица						
Вкупно	Вкупно	Жени	Активни баратели на работа	Активни баратели на работа - жени	Други лица кои бараат работа	Други лица кои бараат работа - жени
	11973	5191	3340	1400	8453	3791

Извор: Агенција за вработување

Графикон 1: Преглед на невработени лица според образовна подготовка и пол

Кога станува збор за степенот на образование на невработените лица, од добиените податоци може да се заклучи дека најмногубројни се лицата со завршено основно и средно образование.

Од достапните податоци може да се заклучи дека бројот на евидентирани невработени лица со инвалидитет е релативно мал. Во најголем дел станува збор за лица со физички пречки и завршено основно и средно образование. Во однос на половата застапеност, поголем е бројот на евидентирани машки лица со инвалидитет.

Табела бр. 10: Евидентирани невработени инвалидни лица според видот на инвалидитет, степенот на образование и старосната структура, со состојба на 31.12.2014 година

Вид на инвалидност	Воени инвал.		Инвал. натруд		Пречки во видот		Пречки во слухот		Пречки во говор		Телесна инвалид		Пречки психоф. Развој		Комби. пречки		Остан. категор.		Вкупно	
	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж
	0	0	1	0	2	2	2	1	1	0	8	0	2	1	3	2	0	0	19	6

Образовни квалификации	Вкупно		Без/основно образ.		Непотп. средно образ.		Заврш. средно		Више образ.		Високо образ.		М-р на науки		Д-р на науки	
	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж
	19	6	5	2	7	3	6	1	0	0	1	0	0	0	0	0

Возраст	Од 15-19		Од 20-24		Од 25-29		Од 30-34		Од 35-39		Од 40-44		Од 45-49		Од 50-54		Од 55-59		60 год. и пов.	
	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж	Се	Ж
	105	45	398	224	426	197	365	172	1488	451	1525	457	1654	390	1537	405	1301	317	796	136

Извор: Агенција за вработување на РМ, Преглед на невработени лица со инвалидитет

Вработувањето на лицата со инвалидитет е дефинирано со Законот за вработување на инвалидни лица ("Сл.весник на РМ" бр.44/00, 16/04, 62/05, 113/05, 29/07, 88/08, 161/08 и 99/09). Во законот се содржани посебните услови за вработување и работење на инвалидни лица: кога самостојно вршат дејност како трговец поединец, кога се вработени кај работодавач или имаат својство на работодавач, во државната администрација, единиците на локалната самоуправа, во јавните претпријатија, установите, агенциите и фондовите и во други државни институции, како и условите за основање и погодностите за работење на трговското друштво за вработување на инвалидни лица – заштитно друштво.

Во општина Струмица се регистрирани 7 трговски друштва за вработување лица со инвалидитет во кои се вработени 42 лица. Со уредување на посебните услови за вработување лица со инвалидитет, интересот на приватниот сектор за вработување е зголемен, меѓутоа многу важно е да се напомене дека дел од вработените укажуваат на бројните злоупотреби на коишто се изложени. Овие информации укажуваат на потребата од воспоставување инструменти за мониторирање на условите за работа на лицата со инвалидитет и третманот на работното место.

Информациите за профилите на невработените лица треба да бидат земени предвид кога се планираат мерки за локален економски развој, но секогаш мора да се внимава на фактот дека станува збор само за дел од реално невработените лица во општината. Понатаму, сите постоечки мерки за вработување и самовработување во нашата држава се достапни за користење само за тие што се регистрирани како активни баратели на работа. Тоа значи дека практично најранливите категории се изоставени од тие мерки (жени, население од рурални средини). Општинските власти, при креирање на локалните мерки, треба да дејствуваат токму во насока на обезбедување услуги и поддршка за тие групи коишто не ги исполнуваат критериумите за мерките на централно ниво. Во таа насока, иницијативата на општина Струмица за поддршка на млади претприемачи е позитивен пример за локална политика што треба да одговори на дел од предизвиците во локалната заедница, намалување на сиромаштијата и зголемување на социјалната кохезија. Оваа иницијатива ќе даде посебен фокус на жените, особено жените од руралните средини, со цел нивно економско јакнење и инклузија.

ОБРАЗОВАНИЕ

4.

Податоците за вклученоста во основното образование во општина Струмица зборуваат за намалување на бројот на ученици по учебни години. Од вкупно 5.760 ученици запишани во учебната 2010/ 2011, бројот на учениците во основните училишта во 2014/ 2015 се намалил на 4.472. Во интервју со директорите и наставниот кадар од основните училишта информацијата за осипување на учениците беше потврдена. Според нив, оваа група ученици потекнуваат од социјално загрозуени семејства коишто сезонски или пак, долгорочно од економски причини ја напуштиле замјата. Во некои од училиштата се чуваат местата на децата коишто заедно со родителите вршат сезонски работи, со што им се овозможува повторно враќање на наставата.

Табела бр. 11: Ученици во основни училишта, по пол и учебни години во општина Струмица

Учебна година	Вкупно	Ученички	Ученици
2010/11	5760	2 795	2 965
2011/2012	5653	2 788	2 865
2012/2013	5 491	2 677	2 814
2013/2014	5 395	2 605	2 790
2014/2015	4 472	2 202	2 270

Извор: Државен завод за статистика, <http://makstat.stat.gov.mk/pxweb2007bazi/Database/StatistikaPoOblasti/ObrazovanieNauka/OsnovnoObrazovanie/OsnovnoObrazovanie.asp>

Табела бр. 12: Запишани ученици во основно образование од општина Струмица, 2014-2015

Општина Струмица	Ученици по одделенија									
	Вкупно	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	4472	506	539	459	491	536	558	559	320	504

Извор: Државен завод за статистика; <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.15.06.pdf>, Основни и средни училишта на почетокот на учебната 2014/ 2015

Во однос на вклученоста на децата со пречки во развојот во основното образование, позитивен пример во општината е ОУ „Видоје Подгорец“ во кое, во учебната 2015/2016, 38 деца се со некаков вид на пречки во развојот, а од нив 10 се со наод и мислење. При уписот во училиштето се идентификуваат децата со пречки во развојот и нивните потреби и за нив се обезбедува олеснет и приспособен (достапен) пристап. Исто така, училиштето располага со асистивна технологија за деца со пречки во развојот, така што секое дете работи според индивидуална програма и план за работа, во рамките на редовните паралелки. Општината

финансиски ги покрива трошоците за ангажираниот дефектолог во училиштето. Сепак, ваквите можности се ограничени, особено за децата од руралните средини.

Соодносот наставници-ученици во основните училишта е 11:1 и бројот на жени наставнички е поголем споредено со бројот на мажи наставници.

Табела бр. 13: Наставници во основни училишта во општина Струмица, по пол и учебни години

	Вкупно	Жени	Мажи
2010/11	441	316	125
2011/12	446	312	134
2012/13	444	312	132
2013/14	438	306	132
2014/15	398	276	119

Извор: Државен завод за статистика, МАКСТАТ база

Бројот на ученици во средните училишта бележи намалување во последните пет години, па не се забележуваат значителни разлики помеѓу женските и машките ученици. Повторно се претпоставува дека ова намалување се должи на миграциите, бидејќи општината има позитивен природен пораст на населението.

Табела бр. 14: Ученици во средни училишта во општина Струмица, по пол и учебни години

Учебна година	Вкупно	Ученички	Ученици
2010/11	4 057	2 018	2 039
2011/12	4 106	2 034	2 072
2012/13	4 018	1 999	2 019
2013/14	3 899	1 934	1 965
2014/15	3 804	1 890	1 914

Извор: Државен завод за статистика, МАКСТАТ база

ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

5.

Во согласност со законската регулатива за социјална заштита, старите лица коишто се материјално необезбедени, немаат имот и имотно право од кое можат да обезбедат приход, и не можат да обезбедат издршка врз основа на Законот за семејство. Тие можат да остварат право од социјална заштита: постојана парична помош, паричен надоместок за помош и нега од друго лице, еднакратна парична помош и помош во натура, паричен надоместок за социјално домување и здравствена заштита.

Старите лица според Законот можат да остварат и право на вонинституционална заштита и тоа: прва социјална услуга, помош на поединец и помош на семејство, домашна нега и помош на поединец и семејство, дневно згрижување, привремено прифаќање и згрижување, сместување во згрижувачко семејство. Со досегашниот процес на децентрализација, локалната самоуправа не располага со доволно сопствени средства за поддршка на развојот на институционалната заштита.

Старењето на населението што се случува на територијата на целата држава, вклучително и општина Струмица, пред локалните самоуправи поставува дополнителни барања и предизвици во делот на економската сигурност, социјалната и здравствената заштита на старите лица.

Во согласност со статистичките податоци добиени од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување (Табела бр. 15), заклучно со октомври 2015 година, во општината има вкупно 12.110 пензионери. Според видот на пензии, најголем број корисници се на старосна пензија (62.3%), по што следуваат корисниците на семејна пензија (28%), и корисниците на инвалидска пензија (9%).

Табела бр. 15: Корисници на пензиско осигурување од општина Струмица, октомври 2015

Вид на пензија	Општина Струмица		
	Мажи	Жени	Вкупно
Старосна пензија	4 784	2 765	7 549
Семејна пензија	214	3 189	3 403
Инвалидска пензија	612	480	1 092
Старосна воена пензија	7	0	7
Семејна воена пензија	0	12	12
Воена инвалидска пензија	11	3	14
Семејна земјоделска пензија	0	18	18
Старосна земјоделска пензија	12	3	15
Вкупно	5 640	6 470	12 110

Извор: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување, Корисници на права од пензиско и инвалидско осигурување од општина Струмица, октомври 2015

Според родовиот профил на пензиските корисници, жените преовладуваат во однос на користењето семејна пензија. Таквата специфика е во согласност со демографските трендови, односно повисоката стапка на очекуван животен век кај жените.

Податоците за просечната пензија по вид, укажуваат дека во октомври 2015 година, највисок е износот на воената пензија, додека старосната пензија која има најголем број корисници изнесува 14.446 мкд. Доколку ги анализираме податоците од родов аспект, може да се заклучи дека просечниот износ на семејната пензија чишто доминантни корисници се жените е многу помалку, односно 10.444 мкд. Земјоделската пензија е со најмал износ и најмал број корисници, а од друга страна токму старите лица од руралните средини имаат ограничен пристап до секакви услуги и се особено ранливи групи.

Табела бр. 16: Просечна пензија за месец октомври 2015
на ниво на општина Струмица

Вид на пензија	Просечен износ спорет вид на пензија
Просечна старосна пензија	14.446,00
Просечна инвалидска пензија	11.787,00
Просечна семејна пензија	10.444,00
Просечна земјоделска пензија	5.138,00
Просечна воена пензија	20.253,00

Извор: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување, корисници на право на пензиско и инвалидско осигурување, октомври 2015

Во согласност со информациите добиени од фокус групата со претседателите на месните заедници, социјално најмаргинализирана категорија се старите лица коишто живеат сами и без грижа во оддалечените села во струмичкиот регион, но и оние лица коишто останале сами, бидејќи семејствата им се иселени надвор од државата.

На територијата на општината функционира Здружение на пензионери кое брои 10.245 членови и располага со сопствен простор и клубови за пензионери. Програмата на здружението како приоритетни го наведува подобрувањето на пристапот до услугите за социјална и здравствена заштита и посебно се залага за остварување на овие права за лицата над 65 години коишто не се пензионери. Здружението нема доволно финансиска моќ за поддршка на своите членови, иако во неколку случаи успеале да обезбедат минимална поддршка од средствата собрани од членарината. Бенефициите на локално ниво во другите општини се помали од оние коишто ги добиваат пензионерите и старите лица во Скопје, особено недостига услугата бесплатен превоз. Оваа услуга би била голема поддршка за старите лица коишто живеат во руралните средини, како и за лицата коишто живеат сами и без грижа.

Имајќи ги предвид овие податоци, но и фактот дека на територијата на општината не постои ниту еден центар за згрижување стари лица, неопходно е да се преземат конкретни чекори кон мапирање на потребите и креирање локални механизми што ќе овозможат подобрување на благосостојбата и остварување на правата од социјална и здравствена заштита на старите лица. Предлог - активности и мерки се:

- ♦ Идентификација на стари лица коишто живеат сами и без грижа и во консултација со нив да се дефинира типот на поддршка (вонинституционална);

- ◇ Ангажирање волонтери во обезбедување поддршка за старите лица коишто живеат сами и без грижа;
- ◇ Обезбедување обуки наменети за невработени лица коишто за одреден надоместок би се обучиле за помош и нега на стари лица. На овој начин директно би се интервенирало и во намалување на стапката на невработени во општината;
- ◇ Обезбедување финансиски средства за воведување транспорт во одредени денови за старите лица од руралните зони;
- ◇ Проширување на критериумите за добивање парична помош од општината. Покрај болничко лекување, да се разгледа можноста за парична помош и набавка на лекови за старите лица коишто се финансиски необезбедени;
- ◇ Да се испитаат можностите за меѓуопштинска соработка и јавно приватно партнерство за основање домови за институционално згрижување на стари лица.

ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

Здравственото осигурување во нашата држава, покрај неговиот задолжителен карактер се темели и на принципот на солидарност. Тоа значи дека лицата коишто не се директни осигуреници, имаат можност по различна основа да добијат пристап до здравственото осигурување (сродство, невработени лица коишто се пријавени во Агенцијата за вработување и сл.). Врз таа основа, здравственото осигурување има тенденција да има широка покриеност на населението.

Од податоците добиени од страна на Фондот за здравствено осигурување (ФЗО), се доби преглед на активните пријави во здравственото осигурување за осигурениците со место на живеење во општина Струмица.

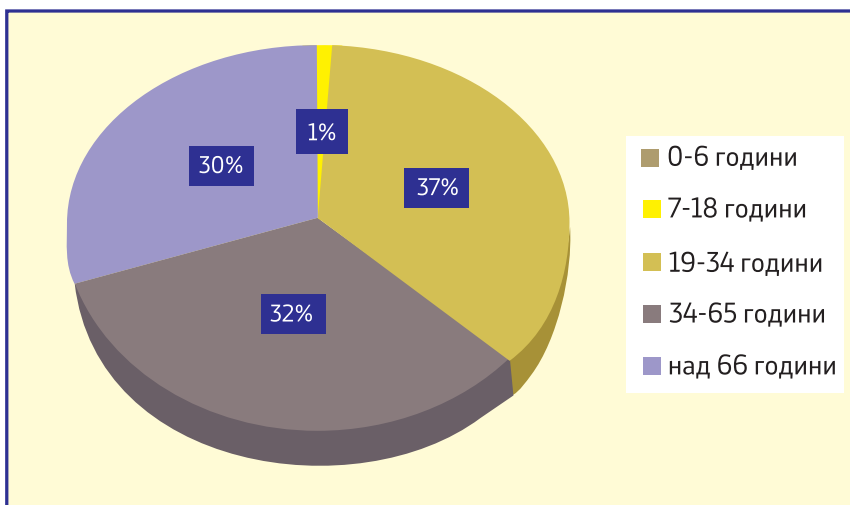
Графикон бр. 2: Преглед на активни пријави во здравствено осигурување (301 пријави) за осигуреници со место на живеење општина Струмица, по основ на осигурување

Извор: Фонд за здравствено осигурување, Преглед на активни пријави (301) на осигурени лица од општина Струмица по основ на осигурување, 2015

Според основот на осигурување, доминантен број осигуреници се лица со плата (41%), втора најбројна категорија се пензионерите (25%) и трета најбројна категорија се лицата коишто се неосигурени по ниту еден основ (23%). Според старосните групи на носителите, доминира возрастната група од 19 до 34 години, а потоа следува возрастната група на стари лица над 66 години.

Графикон бр. 3 Преглед по старосни групи за осигурениците носители и место на живеење општина Струмица

Извор: Фонд за здравствено осигурување, Преглед на активни пријави (301) на осигурени лица од општина Струмица по основ на осигурување, 2015

Во поглед на искористеноста на надоместоците за боледување и породилно отсуство, според добиените податоци од ФЗО, бројот на поднесени предмети заклучно со декември 2015 година, изнесува 1.004 барања за боледување и 346 барања за породилно отсуство.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Податоците за покриеноста на населението на територијата на општина Струмица со услуги и права од социјалната заштита се добиени од меѓуопштинскиот центар за социјални работи во Струмица и Државниот завод за статистика. Во табелата подолу се претставени корисниците на права во 2014 година, насочени кон население изложено на социјални ризици.

Табела бр. 17 - Малолетни корисници на права на социјална заштита

Приматели на услуги од социјална заштита, 2014 г.	Антисоцијално однесување	Интелектуални и физички попречености	Проблеми во семејството	Без родителска грижа	Други
Малолетни	75	20	81	43	2
ВКУПНО	221				

Извор: Државен Завод за Статистика на Република Македонија, Социјална заштита на деца, млади и возрасни, 2014-2015

Табела бр. 18 - Возрасни корисници на права на социјална заштита

Приматели на услуги од социјална заштита, 2014 г.	Социјално исклучени	Интелектуални и физички попречености	Финансиски необезбедени	Стари лица	Други
Возрасни	7	829	44	69	1417
ВКУПНО	2.366				

Извор: Државен Завод за Статистика на Република Македонија, Социјална заштита на деца, млади и возрасни, 2014-2015

Степенот на покриеност на социјално ранливите групи со права и услуги може да го процениме ако ги земеме предвид официјалните податоци на Државниот завод за статистика за Лаекен индикаторите за сиромаштија за 2014 година според кои, стапката на сиромашни лица во Република Македонија изнесува 22.1%. Ако направиме пресметка врз основа на овој показател може да се процени дека повеќе од 12.500 жители во општина Струмица живеат во сиромаштија и имаат потреба од некаков вид социјална помош, односно многу повеќе од социјалните трансфери коишто се распределуваат од страна на централната власт.

Еднократна парична помош од општина Струмица

Секое барање за доделување еднократна парична помош се доставува до Одделението за услуга на граѓаните и месната самоуправа. Трансферите до физичките лица се реализираат според програмата на градоначалникот, по барање на лицата, потврдено со соодветна документација и мислење од Одделението за услуги на граѓаните и месната самоуправа. По основ на барањата за еднократна финансиска помош за 2015 година се поднесени вкупно 213 барања од граѓани, додека вкупниот број на одобрени барања за еднократна парична помош за 2014 година се 404.

Врз основа на направените интервјуа и фокус групи добиен е дополнителен увид и во потребите на неколку особено ранливи групи на територијата на општината за кои е потребно унапредување на институционалната поддршка.

Систем за поддршка на жртви на семејно насилство

Општина Струмица има позитивни примери за стратешки пристап во поддршката на невладините организации што работат на унапредување на положбата на жените и поспецифично жените - жртви на семејно насилство во својата локална заедница. Во минатите години некои НВО се поддржани за заедничко спроведување на одредени аспекти на локалната програма (како даватели на услуги). На пример, Здружението на жените на Струмица спроведуваше дел од активностите дефинирани со Локалниот акционен план за родова еднаквост, како што е давањето услуги и раководењето со прифатилиштето за жртви на семејно насилство. Понатаму, преку механизмите за консултација со граѓаните (форумите во заедницата²) се утврдила потреба за прифатилиште (шелтер центар) за жртви на семејно насилство, кој бил поддржуван од општината. Раководењето со прифатилиштето општината го делегирала на невладината организација. За жал, прифатилиштето во моментот не е активно и функционално, иако беше јасно нагласена потребата од таква услуга на средбите со институциите и организациите. Општината има воспоставено координативно тело за превенција на семејното насилство во соработка со Организацијата на жени на Струмица, коешто е составено од претставници на сите релевантни институции и организации, со цел обезбедување координиран систем за заштита и поддршка на жените - жртви на семејно насилство.

Во таа насока, препораката до Локалната самоуправа е реактивирање на прифатилиштето за жени - жртви на насилство, во соработка со невладините организации и бизнис секторот. Во согласност со законската регулатива за меѓуопштинска соработка, прифатилиштето може да функционира како Меѓуопштински регионален центар за жртви на насилство кој ќе обезбедува минимум пакет услуги (сместување на лицето - жртва на семејно насилство; соодветна здравствена заштита; психосоцијална интервенција и третман; помош на семејството за редовно образование на дете; правна помош и застапување; економско јакнење на жртвата преку нејзино активно вклучување на пазарот на труд). Општина Струмица може да ја достави оваа иницијатива на Советот на градоначалници на југоисточниот плански регион.

² Повеќе информации за форумите на заедниците може да најдете на www.fcu.org.mk

Законот за заштита на децата ги уредува системот и организацијата на обезбедување заштита на децата. Заштитата на децата е организирана дејност заснована на правата на децата, како и на правата и обврските на родителите за планирање на семејството и на државата и единиците на локалната самоуправа за водење хумана популациона политика. Заштитата на децата се остварува со обезбедување услови и ниво на животен стандард што одговара на физичкиот, менталниот, емоционалниот, моралниот и социјалниот развој на децата. Државата, како и единиците на локалната самоуправа се грижат за давање соодветна материјална помош на родителите за издржување, подигнување, грижа и заштита на децата и организирање и обезбедување развој на установи и служби за заштита на децата.³

Заштитата на децата се остварува преку обезбедување определени права и облици за ниво на заштита. Правата за заштита на децата вклучуваат обезбедување: детски додаток, посебен додаток, партиципација (државата учествува во обезбедување на дел од средствата обезбедени од родителите за покривање на трошоците за одредена услуга- се однесува само на деца во јавни установи), еднакратна парична помош за новороденче и родителски додаток за дете.

Додатоци за деца (детски додаток, посебен додаток и еднакратна парична помош за новороденче) и родителски додатоци за дете (право што го остварува мајката за своето трето, четврто живородено дете и единствен родителски додаток) се посебни облици на заштита на децата што се состојат во парични примања, според законите за детска заштита. Детски додаток се остварува во зависност од бројот на децата во семејството, од возраста на детето и од материјалната состојба на семејството.

Посебен додаток остварува дете со специфични потреби коешто има пречки во телесниот или менталниот развој или комбинирани пречки во развојот до 26 – годишна возраст. Еднакратна парична помош за новороденче се обезбедува на семејства за првото новородено дете.

Родителски додаток за трето дете се исплатува месечно за период од 10 години, родителски додаток за четврто дете се исплатува месечно за период од 15 години. Во случај мајката да роди четврто дете додека го остварува родителскиот додаток за трето дете, ќе остварува единствен родителски додаток.

Иако во текот на истражувањето децата без родители не беа споменати како ранлива категорија, мора да се напомене дека во Струмица, како и во другите градови од југоисточниот регион, нема домови за доенчиња и мали деца, детски домови и установи за згрижување деца без родители и родителска грижа.

Во општина Струмица има 1 централна градинка и 5 клонови од кои, еден е во Ново Село. Вкупниот капацитет на градинките изнесува 600, а се запишани 930 деца. Од друга страна, вкупниот број на деца на таа возраст во општината е 4.672, што значи дека постоечките капацитети опфаќаат околу 20% од децата на предучилишна возраст. Тоа е пониско од националниот просек од 26% стапка на опфатеност.

Во 2014 година биле примени 5 деца со пречки во развојот, а во 2015 три деца со пречки посетуваат градинка.

³ Закон за заштита на деца, Консолидиран текст, ноември 2015

Во поглед на етничката припадност на децата запишани во градинки во општина Струмица, како што може да се види во Табела 19, станува збор исклучително за деца од македонска националност. Ова е сериозен предизвик на кој општината треба да работи, земајќи предвид дека има значителен број турско и ромско малцинство.

Табела бр. 19: Број на запишани деца во градинки по пол и етничка припадност во општина Струмица

етничка структура	македонци		турци		роми		срби		друго	
структура по пол	ж	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж	м
	442	462	/	/	/	/	/	/	/	/
ВКУПНО	904		/		/		/		/	

Извор: Државен завод за статистика, <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.15.03.pdf>

Бројот на запишани деца во градинките во изминатите пет години бележи зголемување и постојано ги надминува реалните просторни капацитети. Споредено со 2010 година, бројот на деца е зголемен за 30%. Родови разлики во овој дел не се забележуваат. Од друга страна, според официјалните достапни податоци, бројот на вработени се намалил, што уште еднаш потврдува дека градинките се соочуваат со недостиг на просторни и човечки ресурси, да одговорат на реалните потреби за квалитетна организација на работата.

Табела бр. 20: Деца и вработени во установи за згрижување и воспитание - детски градинки по пол и години во општина Струмица

	Деца			Вработени		
	Вкупно	Женски	Машки	Вкупно	Жени	Мажи
2010	631	308	323	133	125	8
2011	707	371	336	134	126	8
2012	793	389	404	134	126	8
2013	973	507	466	125	119	6
2014	854	410	444	121	115	6

Извор: Државен завод за статистика, Макстат база

Како најголем предизвик е потребата од вработување професионален кадар којшто посебно ќе биде ангажиран за инклузија на децата со пречки во развојот во предучилишна возраст, поточно дефектолог и логопед.

Децата од социјално загрозените семејства и децата од руралните средини имаат дополнително ограничен пристап до градинките, имајќи го предвид износот на партиципацијата и трошоците за транспорт. Во таа насока, општината може да воведо мерки за субвенционирање на надоместокот за градинки за децата од особено ранливите групи и руралните средини (вакви активности се реализирани во минатите години во општината).

Според информациите добиени од интервјуата со вработените, децата од еднородителските семејства се најчесто застапена група изложена на социјален ризик. Постои позитивна практика за организирање акции за собирање облека и храна за децата од социјално загрозените семејства, во соработка со општината. Исто така, се прават напори за организирање заеднички активности со децата со пречки во развојот, во соработка со здруженијата на граѓани, со цел подобрување на нивната инклузија во заедницата.

Во 2014 година, 487 (3,9%) од семејствата биле приматели на некој вид детски додаток, а 342 примиле еднократна финансиска помош за новородено дете, при што вкупно 1.187 деца биле корисници на помош. Немаме податоци организирани според род што би помогнале да се процени дали овие социјални трансфери имале различни родови ефекти. Понатаму, преку програмите за помош на семејствата со три или четири деца вкупно 964 мајки и еден татко носител се помогнати со месечни надоместоци.⁴

Табела бр. 21: Корисници на права од детска заштита, од страна на жители во општина Струмица

Корисници на родителски додатоци за деца												
Општина	Родителски додаток за деца								Единствен родителски додаток			
	трето дете				трето дете							
	број на деца	корисници			број на деца	корисници			број на деца	корисници		
		мајка ¹⁾	Татко	старател/ друго		мајка ¹⁾	Татко	старател/ друго		мајка ¹⁾	Татко	старател/ друго
Струмица	931	930	1	-	34	34	-	-	-	-	-	-

Извор: Државен завод за статистика, Социјална заштита на деца, младинци и возрасни, 2014-2015 година

Табела бр. 22: Корисници на права од детска заштита, од страна на жители во општина Струмица

Општина Струмица	Детски додаток	Корисници на посебен додаток	Еднократна парична помош за новороденче			
	број на деца	број на семејства	број на деца	број на семејства	број на деца	број на семејства
	554	208	288	279	345	342

Извор: Државен завод за статистика, Социјална заштита на деца, младинци и возрасни, 2014-2015 година

⁴ Социјална заштита на деца, млади и возрасни 2014-2015, Државен завод за статистика на РМ

Препораки за унапредување на детската заштита во општина Струмица

- ♦ Да се изготви детална анализа на предизвиците со коишто се соочуват децата на улица (на пример питачење) и да се изготви програма, во согласност со Законот за социјална заштита на децата, за нивна инклузија и сместување во згрижувачки семејства. Дневен центар за деца на улица општината може да иницира заедно со локалниот бизнис сектор со кој веќе има остварено добра соработка;
- ♦ Да се преземат активности за отворање градинки и/или центри за ран детски развој во руралните подрачја;

Во оваа насока, општина Струмица со проектот „Опфат на деца во ран детски развој во рурални средини во рамките на детска заштита“ – детски градинки во Просениково, Муртино и Куклиш, аплицираше на јавен повик за користење средства од ЕУ ИПА грантот објавен од Министерството за финансии на РМ. Проектот „Опфат на деца во ран детски развој во руралните средини во рамките на детската заштита“ опфаќа проширување на доменот на дејствување на Јавната општиска установа за деца - Детска градинка „Детска радост“ од Струмица, преку изградба и ставање во функција на 3 нови клонови и тоа:

1. Доградба и реконструкција на детска градинка во ООУ „Герас Цунев“ во с. Просениково
2. Реконструкција и пренамена на општински објекти во детски градинки во с. Муртино и с. Куклиш.

ЈОУДГ „Детска радост“ е предучилишна организација за комбинирана дејност (јасли, градинка и воспитни групи со полудневен престој - подготвителна група), во која се остварува згрижувачка и воспитно-образовна работа, превентивна здравствена заштита и исхрана на децата, која досега функционира само на територија на град Струмица. Со предложениот проект, дејноста на ЈОУДГ „Детска Радост“ се проширува и во три рурални средини, во населените места Просениково, Муртино и Куклиш, со што значително ќе се зголеми квалитетот на живот на населението во истите и ќе се придонесе за исполнување на визијата дадена во „Стратегијата на општина Струмица за социјална заштита на своите граѓани 2015-2020“, а тоа е: „Струмица – Општина во која граѓаните се социјално заштитени и рамноправни во добивањето на услугите“.

- ♦ Иницијативи за субвенционирање на надоместокот за градинки за деца од руралните средини и други социјално ранливи групи;
- ♦ Да се зголеми бројот на професионален кадар во градинките и основните училишта со цел да се излезе во пресрет на децата со посебни потреби коишто се вклучени во образовниот процес;
- ♦ Да се предвидат програми за поголема инклузија на децата од турска националност, како во градинките, така и во основните училишта.

Корисници на услуги од здруженија на граѓани коишто работат на територијата на општина Струмица

Здруженијата на граѓани на локално ниво во општина Струмица имаат значајна улога во спроведувањето на активностите од доменот на социјалната заштита и превенцијата, како и мапирање на потребите на лицата со посебни потреби.

На јавниот повик за проекти од областа на социјалната заштита од Здруженијата на граѓани и Фондациите од општина Струмица, во рамките на стратешките развојни документи на општината, финансирани од Буџетот на општина Струмица за 2015 година, Програма V2- Социјална заштита - Трансфер до НВО и трансферирани финансиски средства, финансиски средства од Буџетот на општина Струмица доделени се на 5 здруженија. Доделени се вкупно 593.860,00 денари.

НВО „Порака“ со проекти од донатори и финансиска поддршка од општината спроведува активности што се значајни за социјализацијата на лицата со посебни потреби. Во рамките на заедничките активности со општината, отворен е Социјален клуб за лица со пречки во развојот што ги користи просториите на Дневниот центар за стари лица. Во социјалниот клуб се регистрирани 30 лица, а само 10 се вклучени во проектот и редовно се вклучени во спроведувањето на активностите на проектот. За 10-те редовни посетители на социјалниот клуб е обезбеден превоз.

Здружението на глуви и наглуви во Струмица постои од 1965 година и брои вкупно 250 членови. Од нив, 120 членови редовно го посетуваат Здружението. Здружението работи со членовите на следните активности: помош во образование, помош за вработување, едукација на различни теми, како и превенција од злоупотреба на дрога, алкохол и др. Здружението работи и со лица од етничките заедници. Во активностите се вклучени 6 деца од турска националност. Основното училиште за глуви и наглуви се наоѓа во Битола, па здружението настојува своето членство да го подготви и прати на редовно образование. Здружението на глуви и наглуви во Струмица иако работи постојано со своите членови, тие немаат постојани вработени специјализирани лица коишто работат со децата, па повремено по потреба се вика психолог, логопод или дефектолог.

Здружението на слепи лица во Струмица постои 60 години во рамките на Националниот сојуз на слепи лица. Здружението во Струмица брои 110 членови од кои, 30 се слепи (100%). Членството е од цела општина Струмица вклучувајќи ги и руралните средини и Валаново. Годишната возраст на членството главно е над 40 години. Членовите редовно ги користат услугите на здружението, меѓутоа се соочуваат со проблеми при движењето поради тоа што општината нема олеснет пристап за слепите лица, како на пример звучни семафори што дополнително оваа категорија на граѓани е изложена на сообраќаен ризик.

Здружението на телесни инвалиди „Мобилност“ е едно од 17 –те здруженија низ цела Македонија коишто се членови на Националниот сојуз на телесни инвалиди. Здружението брои 380 члена од Струмица, Ново Село, Босилово, Валаново и од Берово. Половина од нив се

мажи, а другата половина се жени. Здружението и членството ги користат сите бенефити што следуваат за оваа категорија на инаквитет: ослободување од патарини, остварување парична помош/туѓа нега, паркинг, и т.н. Здружението го извојува проблемот и потребата од дополнителни помагала за инаквидни лица што според Законот за ортопедски помагала, лица до 26 - годишна возраст и лица над 65 - годишна возраст имаат право на добивање електроскутери, при што најранливата група е изоставена.

Еден од најгорливите проблеми за лицата со посебни потреби во општина Струмица претставува достапноста - пристап на овие лица до институциите, најразлични локалитети, како во куќите, зградите, јавниот и други облици на транспорт, улици и други надворешни локалитети. Достапноста - во согласност со правилото 5 од стандардните правила на ООН за изедначување на можностите на лицата со посебни потреби, Општите начела од Конвенцијата за правата на лицата со попречености (член 3) и Самостојната одредба од Конвенцијата (член 9) е обврска на државите да ги преземат сите мерки за отстранување на физичките бариери, но истовремено и развој на стандарди и насоки што треба да обезбедат достапност во сите сфери на општеството, земајќи ги предвид социјалните, комуникациските и интелектуалните димензии на достапност. Кога се спомнува достапност, општината треба да воведи програми и активности за да ја направи достапна физичката околина со цел изедначување на можностите за лицата со посебни потреби во сите сфери на општеството. Неминовно е да се напомене дека во рамките на популацијата со инаквитет во Република Македонија има групи коишто се соочуваат со специфични бариери или доживуваат двојна дискриминација (жените и девојките со инаквитет, децата и младинците со посебни образовни потреби, старите лица со инаквитет и лицата со посебни потреби од малцинските групи и руралните средини коишто имаат поголем ризик за исклучување и општо имаат пониски нивоа на учество во општеството).

Во овој контекст, општината треба да се фокусира на:

- Обезбедување финансиски средства за лица со инаквитет за обезбедување на потребната документација за остварување на правото на социјална заштита;
- Обезбедување приспособено - специјализирано возило за транспорт за остварување на секојдневните потреби;
- Општината дополнително да ангажира професионални лица во образовните институции за работа со деца со инаквитет: социјални работници, дефектолози, логопеди;
- Општината да воведи програми и активности за да ја направи достапна физичката околина со цел изедначување на можностите за лицата со посебни потреби во сите сфери на општеството;
- Лицата со посебни потреби и нивните семејства да се охрабрат и да учествуваат во рехабилитационите програми, како на пример обучени наставници, инструктори или советници;
- Да обезбеди набавка на помагала и опрема, лична помош и преведувачки услуги, во согласност со потребите на лицата со инаквитет, како значајни мерки за да се постигне изедначување на можностите;
- Да го поддржи развојот и обезбедувањето на лична помош и преведувачки услуги, посебно за лицата со тешки и/или повеќекратни попречености. Ваквите програми би го зголемиле нивото на учество на лицата со посебни потреби во секојдневниот живот и во домот, на работа, на училиште и за време на слободните активности;
- Да се засили системот на мониторинг и инспекциски надзор за злоупотреба на правото на вработување на лицата со попреченост.

Од 2016 година, Општина Струмица започна со емитување и на знаковен јазик за глуви и наглуви лица. Преку локална телевизија, глумите и наглуви лица редовно се бидат информирани за работата на Советот на Општина Струмица и за сите одлуки и решенија што ќе ги носат неговите членови.

Здружението „Избор“ работи како организација којашто нуди социјални и здравствени услуги на лица коишто употребуваат, злоупотребуваат дрога и други психоактивни супстанции (ПАС) и коишто имаат проблем со различни видови зависности (дрога, алкохол, коцка, како и услуги за унапредување на здравствените и социјалните права на сексуалните работници). Здружението преку овластен адвокат од Министерство за правда на РМ нуди бесплатна правна помош.

Здружението е поддржано од Локалната самоуправа на општина Струмица, МПЦ Струмичка Епархија и од донации. Притоа, се спроведуваат програми за превенција од употреба на дроги и др. ПАС, програма за унапредување на здравствените и социјалните права на корисниците на дроги, програма за унапредување на здравствените и социјалните права на сексуалните работници, програма за бесплатна правна помош, и програма за рехабилитација и ресоцијализација на лица зависници од дрога, алкохол и коцка во Тераписката заедница „Покров“ што овозможува успешна реинтеграција на зависниците преку развивање на социјалното претприемништво. Таквата иницијатива за развивање на социјалното претприемништво од страна на здружението „Избор“ почна со препознавањето како приоритетен проект од страна на граѓаните на општина Струмица, преку Форумот на заедници во 2009 година финасиски поддржан од Локалната самоуправа на општина Струмица со 30.000 евра и Швајцарската агенција за развој со 70.000 евра. Средствата беа искористени за реконструкција на објектот каде што денес се наоѓа резиденцијалниот дел на тераписката заедница. Во рамките на програмата на тераписката заедница „Покров“, здружението „Избор“ развива социјално претприемништво. Ваквиот пристап промовира позитивни општествени промени и социјална инклузија на сите клиенти коишто целосно и успешно ќе ја завршат програмата, да добијат можност да се вработат и да станат дел од тимот на „Избор“. Социјалното претприемништво се развива преку производство на органски раноградинарски производи и со добиените средства се овозможува вработување на излекуваните клиенти. Зголемувањето на капацитетите за производство, сопствената вода и производството на сопствената струја преку фотоволтаици овозможуваат поголема самоодржливост на здружението „Избор“, односно на сервисите и услугите што ги нуди.

Во рамките на социјалната програма на Локалната самоуправа на општина Струмица, веќе трета година по ред на буџет на Општина Струмица се изгласува финансиска поддршка на тројца луѓе кои имаат проблем со зависност. Тоа се наши сограѓани кои се со низок социоекономски статус и кои не се можност да ја платат партиципацијата за третман во Тераписката заедница „Покров“.

Во 2014 година, општина Струмица во соработка со невладините организации, изработи и усвои Локален акциски план за инклузија на неформалните собирачи на отпад во формален систем за управување со отпади и има за цел засилување на здравствената благосостојба преку создавање одржливо вработување за неформалните собирачи и обезбедување поддршка за пристап до здравствените, образовните и социјалните услуги.

Користена литература

- ◆ Агенција за вработување, Преглед на вкупен број на активни баратели на работа и други лица кои бараат работа во општина Струмица, со состојба на 30.10.2015 година
- ◆ Државен завод за статистика, (2015) Основни податоци за установите за згрижување и воспитание на деца - детски градинки, во општина Струмица, 2014, <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.15.03.pdf>
- ◆ Државен завод за статистика (2015) Анкета за работна сила 2014, Скопје: Државен завод за статистика. <http://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblast.aspx?id=3&rbrObl=14>
- ◆ Државен Завод за Статистика (2014) „Процени на населението на 30.06.2013 и 31.12.2013 според полот и возраста, по општини и по статистички региони (НТЕС 3-2007 година)“, <http://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija.aspx?id=11>
- ◆ Државен завод за статистика, Природно движење на населението, <http://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblast.aspx?id=10&rbrObl=2>
- ◆ Државен завод за статистика, Миграции, <http://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblast.aspx?id=9&rbrObl=2>
- ◆ Државен завод за статистика, Макстат, Статистика по општини, <http://makstat.stat.gov.mk/pxweb2007bazi/Database/StatistikaPoOpstini/StatistikaPoOpstini.asp>
- ◆ Државен завод за статистика, Природно движење на населението, <http://www.stat.gov.mk/PrethodniSoopstenijaOblast.aspx?id=9&rbrObl=2>
- ◆ Државен Завод за Статистика, Природно движење на населението, <http://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblast.aspx?id=10&rbrObl=2>
- ◆ Државен завод за статистика, Попис на население 2002 по општини, Макстат база, <http://makstat.stat.gov.mk/pxweb2007bazi/Database/Пописи/Попис%20на%20население%202002%20по%20општини/Попис%20на%20население%202002%20по%20општини.asp>
- ◆ Државен Завод за статистика, Градежништво во РМ, <http://www.stat.gov.mk/PublikaciiPoOblast.aspx?id=12&rbrObl=20>
- ◆ Државен завод за статистика, Активни деловни субјекти,
- ◆ <http://makstat.stat.gov.mk/pxweb2007bazi/Database/StatistikaPoOblasti/DelovniSubj/AktDelovniSubjekti/AktDelovniSubjekti.asp>
- ◆ Државен завод за статистика, Ученици во основни училишта, по пол и учебни години во општина <http://makstat.stat.gov.mk/pxweb2007bazi/Database/StatistikaPoOblasti/ObrazovanieNauka/OsnovnoObrazovanie/OsnovnoObrazovanie.asp>
- ◆ Државен завод за статистика, Запишани ученици во основно образование, 2014-2015, <http://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija.aspx?id=42>
- ◆ Државен завод за статистика, Ученици во средни училишта во општини, по пол и учебни години,

- ◆ <http://makstat.stat.gov.mk/pxweb2007bazi/Database/StatistikaPoOblasti/ObrazovanieNauka/SrednoObrazovanie/SrednoObrazovanie.as>
- ◆ Државен завод за статистика, Детска заштита, Деца и вработени во установи за згрижување и воспитание - детски градинки по пол и години, по општини <http://makstat.stat.gov.mk/pxweb2007bazi/Database/StatistikaPoOblasti/SosijalnaStat/DetsakZastita/DetsakZastita.asp>
- ◆ Јавна Установа Меѓуопштински Струга за социјална работа, Информација за корисници на права од социјална заштита на подрачје на општина Струга, заклучно со октомври 2015
- ◆ Општина Струмица (2015) Стратегија на општина Струмица за социјална заштита за периодот 2015-2020, Струмица: Општина Струмица
- ◆ Општина Струмица (2015) Акционен план по Стратегијата на општина Струмица за социјална заштита 2015-2017, Струмица: Општина Струмица.
- ◆ Фонд за здравствено осигурување (2015) Преглед на активни пријави (301) на осигурени лица и членови на нивни семејства: Фонд за здравствено осигурување.